અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.
DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.
==========

લાઈફ ઈન્સ્યોરન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા

વિરુદ્ધ

મણી રામ

૫ ઓગસ્ટ, ૨૦૦૫

[આર. સી. લાહોટી, મૂખ્ય ન્યાયમૂર્તિ, સી. કે. ઠક્કર અને પી. કે. બાલાસુબ્રમણ્યન, ન્યાયમૂર્તિઓ]

જીવન વીમો – પોલિસીની શરતો મુજબ પ્રીમિયમની ચુકવણી માટે ગ્રેસ સમયગાળો ની પરવાનગી આપવામાં આવી – જોકે, વીમાધારકે તે સમયગાળો પૂરો થયા પછી તેની ચુકવણી કરી – તેની અસર – ઠેરવવામાં આવ્યું: વીમાધારકના મૃત્યુની તારીખે કોઈ અસ્તિત્વ ધરાવતી પોલિસી ન હતી અને વીમા કંપની વીમાધારકનો દાવો નકારવામાં વાજબી હતી.

સામાવાળાએ ગ્રાહક સુરક્ષા અધિનિયમ, ૧૯૮૬ હેઠળ ફરિયાદ દાખલ કરીને એવો આક્ષેપ કર્યો હતો કે તેમના પુત્રનો અપીલકર્તા-વીમા કંપની પાસે ૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૫ ના રોજ વીમો લેવામાં આવ્યો હતો અને તે જ દિવસે પ્રીમિયમની રકમ ચૂકવવામાં આવી હતી. તેનો આગામી હપ્તો ૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ ના રોજ લેણો થતો હતો. જોકે, વીમાધારકનું ૨ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ ના રોજ અકસ્માતમાં મૃત્યુ થયું હતું. સામાવાળાએ તે મુજબ અપીલકર્તા કંપનીને વીમા દાવાની રકમ ચૂકવવા વિનંતી કરી હતી. અપીલકર્તાએ કોઈપણ રકમ ચૂકવવાનો ઇનકાર કરતાં તેમણે જિલ્લા ફોરમનો સંપર્ક કર્યો હતો. અપીલકર્તાએ નિર્ધારિત સમયગાળામાં પ્રીમિયમ ન ભરવાને કારણે પોલિસી રદબાતલ થઈ ગઈ હોવાના આધારે ફરિયાદનો વિરોધ કર્યો હતો. જિલ્લા ફોરમે એવું ઠરાવીને દાવો મંજૂર કર્યો હતો કે જોકે પોલિસીને ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૫ થી પશ્ચાતવર્તી અસર (બેક-ડેટ) આપવામાં આવી હતી, પરંતુ ૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૫ ના રોજ પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં આવ્યું હોવાથી આગામી પ્રીમિયમ ૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ ના રોજ લેણું થયું હતું અને વીમાધારકનું ૨ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ ના રોજ અકસ્માતમાં મૃત્યુ થયું હોવાથી વીમા કંપની જવાબદાર હતી. રાજ્ય આયોગ અને રાષ્ટ્રીય આયોગે જિલ્લા ફોરમના હુકમને માન્ય રાખ્યો હતો. તેથી, આ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે.

કોર્ટ સમક્ષ વિચારણા માટેનો પ્રશ્ન એ હતો કે શું ૨ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ ના રોજ પોલિસી કાયદેસર અને અસ્તિત્વમાં હતી તેમ કહી શકાય કે કેમ.

અપીલ મંજૂર કરતાં, કોર્ટે ઠેરવેલ કે :

૧.૧. પોલિસીની શરતો અને નિયમોની શરત નં. ૨ પરથી તે સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ છે કે લેણાં થતાં પ્રીમિયમની ચુકવણી એક મહિનાના ગ્રેસ સમયગાળામાં કરવી પડતી હતી. જો સદર સમયગાળામાં આવી ચુકવણી કરવામાં આવી હોત, તો પોલિસીને કાયદેસર ગણવામાં આવત અને પ્રીમિયમની રકમ બાદ કર્યા પછી વીમાધારકને તે રકમ ચૂકવવામાં આવત જેના માટે તે હકદાર હતો. પરંતુ એ પણ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે જો ગ્રેસના દિવસો પૂરા થાય તે પહેલાં પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં ન આવે, તો પોલિસી રદબાતલ થઈ જશે. [૩૪૭-ઈ-એફ]

૨. મહત્ત્વપૂર્ણ તારીખ એ પ્રીમિયમની રકમ જમા/ચુકવણી કરવાની તારીખ ન હતી જે ૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૫ હતી, પરંતુ પોલિસીની તારીખ હતી જે ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૫ હતી. તે વાર્ષિક હોવાથી, ચુકવણી ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૬ ના રોજ લેણી થતી હતી, પરંતુ વીમાધારક ૨૮ મે, ૧૯૯૬ સુધીના એક મહિનાના ગ્રેસ સમયગાળા માટે હકદાર હતો. પ્રીમિયમ ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૬ ના રોજ કે ૨૮ મે, ૧૯૯૬ ના રોજ ચૂકવવામાં આવ્યું ન હતું. શરત નં. ૨ મુજબ, પોલિસી ૨૮ મે, ૧૯૯૬ ના રોજ લેપ્સ થઈ ગઈ હતી. કાયદાની નજરમાં, ૨ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ ના રોજ કોઈ અસ્તિત્વ ધરાવતી પોલિસી ન હતી. તેથી વીમા કંપની ફરિયાદકર્તાના દાવાને નકારી કાઢવામાં સંપૂર્ણપણે વાજબી હતી અને આવા નિર્ણય સામે કોઈ વાંધો લઈ શકાય નહીં. [૩૪૭-એફ-એચ]

પોલિસીની તમામ શરતો અને નિયમોને ધ્યાનમાં રાખવા જોઈએ અને તેનો અમલ કરવો જોઈએ. કાયદાની અદાલત કોઈ દસ્તાવેજનું એવું અર્થઘટન

કરી શકે નહીં કે જેનાથી કોઈપણ શરત નિરર્થક, અર્થહીન અને બિનકાર્યક્ષમ બની જાય. તેથી નીચેના ફોરમોએ સામાવાળાની ફરિયાદ મંજૂર કરવામાં ભૂલ કરી હતી; તેમના હુકમો રદ થવાને પાત્ર છે. [૩૪૯-ઈ-એફ]

લાઈફ ઈન્સ્યોરન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય વિ. ધરમ વીર આનંદ, [૧૯૯૮] ૭ એસ.સી.સી. ૩૪૮ – અલગ તારવવામાં આવ્યો.

દીવાની અપીલ હકૂમત : સિવિલ અપીલ નં. ૪૮૦૬/૨૦૦૫.

રાષ્ટ્રીય ગ્રાહક વિવાદ નિવારણ આયોગ, નવી દિલ્હીના રિવિઝન પિટિશન નં. ૧૮૭૫/૨૦૦૨ માં તારીખ ૧૦.૧૦.૨૦૦૨ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે.

અપીલકર્તા તરફથી જી. એલ. સંઘી, એ. વી. રંગમ, એ. રંગનાધન અને બડી એ. રંગનાધન.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ સી. કે. ઠક્કર દ્વારા આપવામાં આવેલ :

પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

આ અપીલ લાઈફ ઈન્સ્યોરન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા (સંક્ષિપ્તમાં "વીમા કંપની") દ્વારા ડિસ્ટ્રિક્ટ કન્ઝ્યુમર ડિસ્પ્યુટ્સ રિડ્રેસલ ફોરમ, બિલાસપુર (હિમાચલ પ્રદેશ) દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમ સામે દાખલ કરવામાં આવી છે, જેને હિમાચલ પ્રદેશ રાજ્ય ગ્રાહક વિવાદ નિવારણ આયોગ, શિમલા દ્વારા

બહાલી આપવામાં આવી હતી અને રાષ્ટ્રીય ગ્રાહક વિવાદ નિવારણ આયોગ, નવી દિલ્હી દ્વારા પણ તેની પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી.

હવે વર્તમાન અપીલને જન્મ આપતી કેટલીક હકીકતો જણાવી શકાય છે.

અહીંના સામાવાળા મણી રામ, એક બુધુ રામના પુત્ર, ગામ ખતેહર, પરગણા અને તહસીલ સદર, જિલ્લો બિલાસપુર (હિ.પ્ર.) ના રહેવાસીએ ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમ, બિલાસપુર સમક્ષ ગ્રાહક સુરક્ષા અધિનિયમ, ૧૯૮૬ (જે હવે પછી "સદર અધિનિયમ" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૧૨ હેઠળ ફરિયાદ દાખલ કરી હતી. સદર ફરિયાદમાં ફરિયાદકર્તા દ્વારા અન્ય બાબતોની સાથે સાથે એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે તેમના પુત્ર અશોક કુમારનો અપીલકર્તા-વીમા કંપની પાસે તારીખ ૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૫ ના રોજ વીમો લેવામાં આવ્યો હતો અને તે જ દિવસે રૂ. ૫૨૧૫ ની પ્રીમિયમની રકમ ચૂકવવામાં આવી હતી. ફરિયાદકર્તાના જણાવ્યા મુજબ, પ્રીમિયમનો આગામી હપ્તો ૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ ના રોજ લેણો થતો હતો. જોકે, વીમાધારક અશોક કુમારનું તારીખ ૨ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ ના રોજ બરમાણા ખાતે એક અકસ્માતમાં મૃત્યુ થયું હતું કારણ કે ડી.એ.વી. સ્કૂલની કમ્પાઉન્ડ દીવાલ તેમના પર પડી હતી અને તેઓ કાટમાળ નીચે કચડાઈ ગયા હતા. ફરિયાદકર્તાએ અસ્તિત્વ ધરાવતી પોલિસીને ધ્યાનમાં રાખીને અપીલકર્તા-વીમા કંપનીને રૂ. ૨,૫૦,૦૦૦ ની વીમા દાવાની રકમ ચૂકવવા વિનંતી કરી હતી, પરંતુ ખોટા અને પોકળ બહાના હેઠળ વીમા કંપનીએ રકમ ચૂકવી ન હતી. આખરે, તારીખ ૧૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૭ ના પત્ર દ્વારા, વીમા કંપનીએ કોઈપણ રકમ

ચૂકવવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. મૃતક અપરિણીત હતા. ફરિયાદકર્તા દ્વારા દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે તેઓ પિતા તરીકે મૃતક અશોક કુમારના નોમિની હતા. રકમ ચૂકવવામાં ન આવતાં, ફરિયાદકર્તાને ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમનો સંપર્ક કરવાની ફરજ પડી હતી. તે મુજબ ફરિયાદકર્તાને થયેલા માનસિક ત્રાસ અને આર્થિક નુકસાન બદલ વ્યાજ અને નુકસાની સાથે રૂ. ૨,૫૦,૦૦૦ નો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો.

અપીલકર્તા-વીમા કંપનીએ લેખિત જવાબ દાખલ કરીને ફરિયાદકર્તાના દાવાનો વિરોધ કર્યો હતો. નિર્ધારિત સમયગાળામાં પ્રીમિયમ ન ભરવાને કારણે પોલિસી લેપ્સ થઈ ગઈ હોવાના અને તેથી ફરિયાદકર્તાને કંઈપણ દાવો કરવાનો કોઈ અધિકાર ન હોવાના આધારે ફરિયાદની ગ્રાહ્યતા સામે પ્રાથમિક વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. તેથી ફરિયાદ રદ થવાને પાત્ર હતી. એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે મૃતક અશોક કુમારનો વીમા કંપની પાસે વીમો લેવામાં આવ્યો હતો. એ પણ સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું કે પ્રીમિયમની રકમ તારીખ ૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૫ ના રોજ વીમા કંપનીને ચૂકવવામાં આવી હતી પરંતુ પોલિસી ધારકે પોલિસીને ભૂતકાળની તારીખથી એટલે કે ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૫ થી અમલી બનાવી હતી. તેથી, વીમા કંપનીના જણાવ્યા મુજબ, આગામી પ્રીમિયમ એક વર્ષ પછી એટલે કે ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૬ ના રોજ લેણું અને ચૂકવવાપાત્ર બન્યું હતું. એક મહિનાના ગ્રેસ સમયગાળાનો લાભ આપતાં, પ્રીમિયમની રકમ મોડામાં મોડી ૨૮ મે, ૧૯૯૬ સુધીમાં ચૂકવવી જરૂરી હતી. જોકે, ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૬ ના

રોજ કે ૨૮ મે, ૧૯૯૬ સુધી કોઈ પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં આવ્યું ન હતું અને પોલિસી લેપ્સ થઈ ગઈ હતી. મૃતક અશોક કુમારનું તારીખ ૨ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ ના રોજ અકસ્માત થયું હોવાથી, ૨૮ મે, ૧૯૯૬ ના રોજ પોલિસી લેપ્સ થઈ ગઈ હોવાના કારણે વીમાધારકની તરફેણમાં કોઈ અસ્તિત્વ ધરાવતી પોલિસી ન હતી, વીમા કંપનીને જવાબદાર ઠેરવી શકાય નહીં અને ફરિયાદકર્તા કોઈપણ રકમ મેળવવા હકદાર ન હતા.

ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમે પક્ષકારોની પરસ્પર દલીલો પર વિચાર કર્યો અને ઠરાવ્યું કે મૃતકને તારીખ ૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૫ ના રોજ રૂ. ૫૦,૦૦૦ માટે વીમો આપવામાં આવ્યો હતો. તેણે અવલોકન કર્યું કે નિઃશંકપણે પોલિસીને ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૫ થી પશ્ચાતવર્તી અસર આપવામાં આવી હતી, પરંતુ ૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૫ ના રોજ પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં આવ્યું હોવાથી, આગામી પ્રીમિયમ ૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ ના રોજ લેણું બન્યું હતું. અશોક કુમારનું તારીખ ૨ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ ના રોજ અકસ્માત થતાં મૃત્યુ થયું હોવાથી વીમા કંપની જવાબદાર હતી. તેણે તે મુજબ વાર્ષિક ૧૨% ના વ્યાજ અને રૂ. ૫૦૦ ના ખર્ચ સાથે રૂ. ૫૦,૦૦૦ ની રકમ મંજૂર કરી હતી.

ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમથી વ્યથિત થઈને, ફરિયાદકર્તા તેમજ વીમા કંપની બંનેએ સ્ટેટ કમિશન સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી હતી. વીમા કંપનીની ફરિયાદ એવી હતી કે પોલિસી ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૬ ના રોજ લેપ્સ થઈ ગઈ હોવાથી, ૨ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ ના રોજ અશોક કુમારના આકસ્મિક

મૃત્યુ માટે તેને જવાબદાર ઠેરવી શકાય નહીં અને ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમે વીમા કંપનીને જવાબદાર ઠેરવીને કાયદાની ભૂલ કરી હતી. બીજી તરફ, ફરિયાદકર્તાની ફરિયાદ એવી હતી કે અશોક કુમારનું આકસ્મિક મૃત્યુ થયું હોવાથી, પોલિસીની શરતો અને નિયમો મુજબ, ફરિયાદકર્તા રૂ. ૨,૫૦,૦૦૦ ની રકમ માટે હકદાર હતા અને ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમે માત્ર રૂ. ૫૦,૦૦૦ મંજૂર કરવામાં ભૂલ કરી હતી. સ્ટેટ કમિશને બંને અપીલો સાંભળી અને એક સામાન્ય ચુકાદા દ્વારા તેમને ફગાવી દીધી. સ્ટેટ કમિશને આ કોર્ટના લાઇફ ઇન્સ્યોરન્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય વિ. ધરમ વીર આનંદ, [૧૯૯૮] ૭ એસ.સી.સી. ૩૪૮ : જે.ટી. (૧૯૯૮) ૭ એસ.સી. ૧૬૭ ના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો.

વીમા કંપનીએ નીચેના ફોરમો દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમો સામે નેશનલ કમિશનનો સંપર્ક કર્યો હતો. જોકે, નેશનલ કમિશને એવું અવલોકન કરીને રિવિઝન પિટિશન ફગાવી દીધી હતી કે પોલિસી અસ્તિત્વમાં હતી અને વીમા કંપની સદર પોલિસી હેઠળ જવાબદાર હતી તેવા સમવર્તી તારણો નોંધવામાં આવ્યા છે. નેશનલ કમિશનના જણાવ્યા મુજબ, પ્રથમ પ્રીમિયમ ૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૫ ના રોજ ચૂકવવામાં આવ્યું હોવાથી, આગામી પ્રીમિયમ ૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ ના રોજ લેણું થતું હતું.

અમે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા છે. વીમા કંપની તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી જી. એલ. સંઘીએ રજૂઆત કરી હતી કે નીચેના ફોરમોએ પોલિસી અસ્તિત્વમાં હોવાનું ઠેરવીને કાયદાની ભૂલ કરી છે.

વકીલે સ્વીકાર્યું હતું કે પ્રથમ પ્રીમિયમ ૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૫ ના રોજ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ તારીખ ૧૯ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૫ ની દરખાસ્તમાં, પોલિસીને ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૫ થી પશ્ચાતવર્તી અસર સાથે અમલી બનાવવાની વિનંતી કરવામાં આવી હતી. વીમા કંપની દ્વારા આ વિનંતી મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને પોલિસી જારી કરવામાં આવી હતી. આમ પોલિસીનો સમયગાળો ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૫ થી ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૬ સુધીનો હતો. વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે પ્રીમિયમની રકમ જમા/ચુકવણી કરવી તે બિલકુલ સુસંગત ન હતી કારણ કે પોલિસી ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૫ થી એક વર્ષના સમયગાળા માટે હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આગામી પ્રીમિયમ ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૬ ના રોજ લેણું હતું અને રકમ ચૂકવવી જોઈતી હતી. વીમાધારક માટે એક મહિનાનો ગ્રેસ સમયગાળો ઉપલબ્ધ હતો અને ચુકવણી ૨૮ મે, ૧૯૯૬ સુધીમાં થવી જોઈતી હતી. વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે ફરિયાદકર્તા દ્વારા પણ એ વિવાદિત નથી કે ૨૮ મે, ૧૯૯૬ ના રોજ કે તે પહેલાં કોઈ ચુકવણી કરવામાં આવી ન હતી. તેથી પોલિસી ૨૮ મે, ૧૯૯૬ ના રોજ લેપ્સ થઈ ગઈ હતી. વીમાધારકનું મૃત્યુ ૨ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ ના રોજ થયું હોવાથી, વીમા કંપની જવાબદાર ન હતી. એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ધરમ વીર આનંદ માં નિર્ધારિત સિદ્ધાંત આ કેસની હકીકતોને લાગુ પડતો નથી.

બીજી તરફ, સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તા વીમા કંપની દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલો પર નીચેના ફોરમો દ્વારા વિચાર

કરવામાં આવ્યો હતો અને હકીકતો અને સંજોગો તેમજ આ કોર્ટના નિર્ણયને ધ્યાનમાં રાખીને હુકમો પસાર કરવામાં આવ્યા હતા જેમાં કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી.

તેથી અમારા વિચારણા માટેનો પ્રશ્ન એ છે કે શું ૨ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ ના રોજ પોલિસી કાયદેસર અને અસ્તિત્વમાં હતી તેમ કહી શકાય કે કેમ. જો જવાબ હકારાત્મક હોય, તો સ્વાભાવિક રીતે જ ફરિયાદકર્તા મંજૂર કરાયેલી રકમ મેળવવા હકદાર હતા. બીજી તરફ, જો વીમા કંપની દ્વારા દલીલ કરવામાં આવ્યા મુજબ પોલિસી લેપ્સ થઈ ગઈ હોય, તો ફરિયાદકર્તા દ્વારા કોઈ દાવો રજૂ કરી શકાયો ન હોત અને વીમા કંપની દાવો નકારવામાં સાચી હતી.

જ્યાં સુધી હકીકતલક્ષી સ્થિતિનો સંબંધ છે, પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ વિવાદ નથી. મૃતક અશોક કુમારનો વીમા કંપની દ્વારા વીમો લેવામાં આવ્યો હતો અને પ્રથમ પ્રીમિયમ ૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૫ ના રોજ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું. જોકે, વીમાધારકની વિનંતી પર, પોલિસીને ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૫ થી પશ્ચાતવર્તી તારીખ આપવામાં આવી હતી. અમારા મતે, તેથી, વીમા કંપનીના વિદ્વાન વકીલ એ રજૂઆત કરવામાં સાચા છે કે ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૬ ના રોજ એક વર્ષ પૂરું થયું હતું અને વીમાધારક તે તારીખે પ્રીમિયમ ચૂકવવા માટે જવાબદાર હતા કારણ કે તે લેણું અને ચૂકવવાપાત્ર બન્યું હતું. એક મહિનાના ગ્રેસ સમયગાળાને ધ્યાનમાં લેતાં, પ્રીમિયમની રકમ મોડામાં મોડી ૨૮ મે, ૧૯૯૬ સુધીમાં ચૂકવી દેવી જોઈતી હતી. સ્વીકૃત રીતે, એપ્રિલ, ૧૯૯૬ માં કે મે, ૧૯૯૬ માં આવી કોઈ ચુકવણી

કરવામાં આવી ન હતી. વીમા કંપનીના વિદ્વાન વકીલની એ દલીલથી અમે પ્રભાવિત છીએ કે સંજોગોમાં, પોલિસી ૨૮ મે, ૧૯૯૬ ના રોજ લેપ્સ થઈ ગઈ હતી.

આ સંદર્ભમાં, પોલિસીની શરતો અને નિયમોનો સંદર્ભ લેવો લાભદાયી રહેશે. પોલિસીમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે શરૂઆતની તારીખ ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૫ હતી અને પાકતી મુદતની તારીખ ૨૮ એપ્રિલ, ૨૦૧૦ રહેશે કારણ કે તે પંદર વર્ષના સમયગાળા માટે હતી. તેમાં વધુમાં જણાવાયું છે કે વીમાની પોલિસી 'પોલિસીની પાછળ છાપવામાં આવેલી શરતો અને વિશેષાધિકારોને આધીન રહેશે'. પોલિસીની પાછળ, તે શરતો અને વિશેષાધિકારો છાપવામાં આવ્યા છે. તેની શરત ૨ અમારા હેતુ માટે મહત્ત્વપૂર્ણ છે અને આ પ્રમાણે વાંચવામાં આવે છે:

> ૨. "પ્રીમિયમની ચુકવણી: વાર્ષિક, અર્ધવાર્ષિક અથવા ત્રિમાસિક પ્રીમિયમની ચુકવણી માટે એક મહિનાનો એટલે કે ૩૦ દિવસથી ઓછો નહીં તેવો ગ્રેસ સમયગાળો અને માસિક પ્રીમિયમ માટે ૧૫ દિવસનો સમય આપવામાં આવશે. જો આ સમયગાળા દરમિયાન અને તે સમયે લેણાં પ્રીમિયમની ચુકવણી કરતાં પહેલાં મૃત્યુ થાય, તો પોલિસી માન્ય રહેશે અને આ પોલિસીની આગામી વર્ષગાંઠ પહેલાં લેણાં થતાં વણચૂકવાયેલા પ્રીમિયમ તેમજ પ્રીમિયમની કપાત કર્યા પછી વીમાની

રકમ ચૂકવવામાં આવશે. જો ગ્રેસના દિવસો પૂરા થાય તે પહેલાં પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં ન આવે, તો પોલિસી લેપ્સ થઈ જશે." (ભારપૂર્વક જણાવેલ)

ઉપરોક્ત શરત પરથી, તે સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ છે કે લેણાં થતાં પ્રીમિયમની ચુકવણી એક મહિનાના ગ્રેસ સમયગાળામાં કરવી પડતી હતી. જો સદર સમયગાળામાં આવી ચુકવણી કરવામાં આવી હોત, તો પોલિસીને કાયદેસર ગણવામાં આવત અને પ્રીમિયમની રકમ બાદ કર્યા પછી વીમાધારકને તે રકમ ચૂકવવામાં આવત જેના માટે તે હકદાર હતો. પરંતુ એ પણ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે જો ગ્રેસના દિવસો પૂરા થાય તે પહેલાં પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં ન આવે, તો પોલિસી લેપ્સ થઈ જશે. જેમ કે અમે ઉપર અવલોકન કર્યું છે તેમ, મહત્ત્વપૂર્ણ તારીખ એ પ્રીમિયમની રકમ જમા/ચુકવણી કરવાની તારીખ ન હતી જે ૨૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૫ હતી, પરંતુ પોલિસીની તારીખ હતી જે ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૫ હતી. તે વાર્ષિક હોવાથી, ચુકવણી ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૬ ના રોજ લેણી થતી હતી, પરંતુ વીમાધારક ૨૮ મે, ૧૯૯૬ સુધીના એક મહિનાના ગ્રેસ સમયગાળા માટે હકદાર હતો. પ્રીમિયમ ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૬ ના રોજ કે ૨૮ મે, ૧૯૯૬ ના રોજ ચૂકવવામાં આવ્યું ન હતું. શરત નં. ૨ મુજબ, પોલિસી ૨૮ મે, ૧૯૯૬ ના રોજ લેપ્સ થઈ ગઈ હતી. કાયદાની નજરમાં, ૨ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૬ ના રોજ કોઈ અસ્તિત્વ ધરાવતી પોલિસી ન હતી. તેથી વીમા કંપની ફરિયાદકર્તાના દાવાને નકારી કાઢવામાં સંપૂર્ણપણે વાજબી હતી અને આવા નિર્ણય સામે કોઈ વાંધો લઈ શકાય નહીં.

સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલે નિઃશંકપણે આ કોર્ટના ધરમ વીર આનંદ ના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો. સ્ટેટ કમિશને પણ સદર નિર્ણયનો સંદર્ભ આપ્યો હતો અને અવલોકન કર્યું હતું કે આ મુદ્દો તેમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંત દ્વારા આવરી લેવાયેલો હતો અને ફરિયાદકર્તા તે નિર્ણયના લાભ માટે હકદાર હતા. જોકે, અમારા મતે, વીમા કંપનીના વિદ્વાન વકીલની એ રજૂઆત સુસ્થાપિત છે કે તે કેસની હકીકતલક્ષી પરિસ્થિતિના સંદર્ભમાં જ કોર્ટે ફરિયાદકર્તાની તરફેણમાં મામલાનો નિર્ણય કર્યો હતો.

ધરમ વીર આનંદ માં, ફરિયાદકર્તાએ પોતાની સગીર પુત્રીના જીવન પર વીમા પોલિસી લીધી હતી. પોલિસી ૩૧ માર્ચ, ૧૯૯૦ ના રોજ જારી કરવામાં આવી હતી. જોકે, વીમા કંપની દ્વારા તેમને આપવામાં આવેલા વિકલ્પનો લાભ લઈને ફરિયાદકર્તાની વિનંતી પર પોલિસી હેઠળના જોખમને ૧૦ મે, ૧૯૮૯ થી પશ્ચાતવર્તી અસર આપવામાં આવી હતી અને પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં આવ્યું હતું. ૧૫ નવેમ્બર, ૧૯૯૨ ના રોજ, વીમાધારકે આત્મહત્યા કરી હતી. ફરિયાદકર્તાએ દાવો રજૂ કર્યો જેને કંપની દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવ્યો હતો. આ કોર્ટ સમક્ષ પ્રશ્ન એ હતો કે શું તે તારીખે એટલે કે ૧૫ નવેમ્બર, ૧૯૯૨ ના રોજ પોલિસી અસ્તિત્વમાં હતી કે નહીં? જો પોલિસી જારી કરવાની તારીખને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે, તો પોલિસી અસ્તિત્વમાં હતી. પરંતુ જો પશ્ચાતવર્તી તારીખને સુસંગત અને મહત્ત્વપૂર્ણ ગણવામાં આવે, તો ત્રણ વર્ષ પૂરા થઈ ગયા હતા અને કોઈ અસ્તિત્વ

ધરાવતી પોલિસી ન હતી. કોર્ટે પોલિસીની કલમ ૪-બી ધ્યાનમાં લીધી જે આ પ્રમાણે વંચાતી હતી:

> “૪-બી. આથી વિરુદ્ધ જણાવવામાં આવેલી કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, આથી એવું જાહેર કરવામાં આવે છે અને સંમતિ આપવામાં આવે છે કે પોલિસી હેઠળનું જોખમ શરૂ થયું હોય તે તારીખે અથવા તે પછી પરંતુ આ પોલિસીની તારીખથી ત્રણ વર્ષ પૂરા થાય તે પહેલાં કોઈપણ સમયે ઈરાદાપૂર્વકની સ્વ-ઈજા, આત્મહત્યા અથવા આત્મહત્યાનો પ્રયાસ, પાગલપણું, જાહેર સ્થળે થયેલા અકસ્માત સિવાયના અન્ય અકસ્માત અથવા હત્યાના પરિણામે વીમાધારકનું મૃત્યુ થવાના સંજોગોમાં, કોર્પોરેશનની જવાબદારી વ્યાજ વિના પોલિસી હેઠળ ચૂકવવામાં આવેલા પ્રીમિયમની કુલ રકમ (જો કોઈ હોય તો, પ્રીમિયમના વધારાના ભાગ સિવાય) જેટલી રકમ સુધી મર્યાદિત રહેશે. જો શરત એ છે કે જો વીમાધારક આ પોલિસીની તારીખથી ગણતરી કરતાં એક વર્ષ પૂરું થાય તે પહેલાં આત્મહત્યા કરશે, તો પોલિસીની પાછળ છાપેલા ‘આત્મહત્યા’ શીર્ષક હેઠળની કલમની જોગવાઈઓ લાગુ પડશે”. (ભારપૂર્વક જણાવેલ)

કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે કલમ ૪-બી એ સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ કર્યું છે કે પોલિસી હેઠળ જે તારીખે જોખમ શરૂ થયું હતું તે પોલિસીની તારીખ કરતાં અલગ હતી. કોર્ટે બે શબ્દપ્રયોગો ધ્યાનમાં લીધા, એટલે કે “જે તારીખે પોલિસી હેઠળનું જોખમ શરૂ થયું છે” અને “પોલિસીની તારીખ”. કોર્ટે ઠેરવ્યું કે બે શબ્દપ્રયોગો વાપરવામાં

આવ્યા હોવાથી જે દેખીતી રીતે બે અલગ-અલગ સમયગાળાનો સંદર્ભ આપે છે, તે બંનેને અસર આપવી જ જોઈએ. જો વીમા કંપનીની એવી દલીલ ધ્યાનમાં લેવામાં આવે કે જે તારીખે પોલિસી હેઠળનું જોખમ શરૂ થયું હતું તે એકમાત્ર સુસંગત તારીખ હતી, તો બીજો શબ્દપ્રયોગ ("પોલિસીની તારીખ") નિરર્થક બની જશે. કોર્ટે વીમા કંપની વતી કરવામાં આવેલી એ દલીલ નોંધી હતી કે બીજી તારીખ અમુક કર રાહત આપવાના હેતુ માટે મર્યાદિત ઉપયોગ ધરાવતી હતી પરંતુ તેને નકારી કાઢી હતી. આ અદાલત દ્વારા વધુમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે કરારની કલમોનું અર્થઘટન કરતી વખતે, તેમાં રહેલા શબ્દો અને શરતોને અમલ કરવો જ જોઈએ અને એ જ કરારના બીજા ભાગનું અર્થઘટન કરતી વખતે કરારના એક ભાગને અર્થહીન બનાવી શકાય નહીં. કોર્ટના જણાવ્યા મુજબ, જ્યારે પક્ષકારો કરારની શરતો સાથે સંમત થાય છે, ત્યારે એવી દલીલ કરવી યોગ્ય ન હતી કે કોઈ ચોક્કસ શરત પર ક્યારેય અમલ કરવાનો હેતુ ન હતો. તે મુજબ, આ કોર્ટે ઠેરવ્યું કે ૧૫ નવેમ્બર, ૧૯૯૨ ના રોજ પોલિસી અસ્તિત્વમાં હતી અને સામાવાળા-દાવેદાર રકમ માટે હકદાર હતા.

પ્રસ્તુત કેસમાં, શરત ૨ સ્પષ્ટપણે તે સમયગાળો પૂરો પાડે છે કે જે દરમિયાન ચુકવણી કરવાની હતી. તેણે કોઈપણ શંકા વિના એ પણ જણાવ્યું હતું કે જો ગ્રેસ સમયગાળો પૂરો થાય તે પહેલાં પ્રીમિયમ ચૂકવવામાં ન આવે, તો પોલિસી લેપ્સ થઈ જશે. અમારા મતે, ધરમ વીર આનંદ માં નિર્ધારિત સિદ્ધાંત ફરિયાદકર્તા કરતાં વીમા કંપનીને વધુ સમર્થન આપશે. જો પોલિસીની તમામ

શરતો અને નિયમો (પક્ષકારો વચ્ચેનો કરાર) ધ્યાનમાં રાખવા હોય અને તેનો અમલ કરવો હોય, તો ફરિયાદકર્તા વતી કરવામાં આવેલી દલીલ સ્વીકારવાથી શરત ૨ નો છેલ્લો ભાગ નિરર્થક, અર્થહીન અને બિનકાર્યક્ષમ બની જશે; અને કાયદાની અદાલત ફરિયાદકર્તાના વકીલ દ્વારા સૂચવ્યા મુજબ દસ્તાવેજનું અર્થઘટન કરી શકે નહીં. પ્રીમિયમ ૨૮ એપ્રિલ, ૧૯૯૬ ના રોજ લેણું હતું અને ૨૮ મે, ૧૯૯૬ સુધી ચૂકવવામાં આવ્યું ન હોવાથી, પોલિસી લેપ્સ થઈ ગઈ હતી. તેથી નીચેના ફોરમોએ અહીંના સામાવાળાની ફરિયાદ મંજૂર કરવામાં કાયદાની ભૂલ કરી હતી અને હુકમો રદ થવાને પાત્ર છે.

ઉપર જણાવેલા કારણોસર, અપીલ મંજૂર થવાને પાત્ર છે અને તે મુજબ મંજૂર કરવામાં આવે છે. ત્રણેય કમિશનો દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમો આથી રદ કરવામાં આવે છે. જોકે, અપીલકર્તા-વીમા કંપનીના વિદ્વાન વકીલે જણાવ્યું હતું કે વીમાધારકનું મૃત્યુ ૧૯૯૬ માં થયું હતું અને ડિસ્ટ્રિક્ટ ફોરમે ડિસેમ્બર, ૨૦૦૦ માં ફરિયાદકર્તાના દાવાને માન્ય રાખ્યો હતો. તેમણે નિષ્પક્ષપણે જણાવ્યું હતું કે રકમ 'ખૂબ મોટી' ન હતી અને ચૂકવી પણ દેવામાં આવી છે અને વીમા કંપની આ રકમ બાબતે એટલી ગંભીર ન હતી, પરંતુ કાયદાના પ્રશ્નનો ખોટો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હોવાથી, વીમા કંપનીને આ કોર્ટનો સંપર્ક કરવો પડ્યો હતો જેથી કાયદો સ્થાયી થઈ શકે. તેથી, જોકે અમે હુકમો કાયદા અનુસાર ન હોવાનું ઠેરવીએ છીએ અને તેને રદ કરીએ છીએ, પરંતુ

અમે નિર્દેશ આપીએ છીએ કે આ હુકમના અનુસંધાનમાં સામાવાળા-ફરિયાદકર્તા પાસેથી કોઈ વસૂલાત કરવામાં આવશે નહીં.

ઉપર દર્શાવેલ હદે અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે. કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, જોકે, ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ રહેશે નહીં.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવેલ છે.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.